

Zocher in Zuid-Holland

Unieke landschapsparken in de Landgoederenzone Zuid-Holland

Zocherparken in Zuid-Holland van Oosterbeek tot Keukenhof

Langs de Zuid-Hollandse kust ligt een reeks landgoederen en buitenplaatsen met fraaie parken in landschapsstijl. Een groot aantal van deze prachtige parken zijn Zocherparken. Maar liefst drie generaties tuinarchitecten bepalen tot de dag van vandaag hoe die parken eruit zien: Johann David Zochoer senior, zijn zoon Johan David junior en diens zoon Louis Paul. Deze folder brengt de parken van de Zochers in de landgoederenzone bij elkaar en licht toe wat deze parken zo bijzonder maakt.

EEN ECHTE ZOCHER

> De werken van de Zochers zijn goed herkenbaar. Een echt Zochoerpark, zoals Vredenoord in Den Haag, heeft een slingerende vijver met grote bomen erlangs. De oever is strak en glooiend. De bomen spiegelen in het water. Er is een grote variatie in soorten. Zo is met kleuren en vormen een schilderachtig beeld gemaakt.

Van Duitsland naar Nederland

De familie Zochoer kwam oorspronkelijk uit Duitsland. J.D. Zochoer sr. ging rond 1780 in Nederland voor tuinarchitect Johan Georg Michael werken. Hij werd in 1807 hofarchitect van Lodewijk Napoleon en werkte later voor Koning Willem I. Ook Zochoer jr. werkte aan het hof. Hij was een van de belangrijkste en meest productieve tuinarchitecten die in Nederland in de late landschapsstijl werkte. Samen met zijn zoon Louis Paul werkte hij aan prestigieuze projecten, zoals het Vondelpark in Amsterdam.

In Nederland is de populariteit van parken in landschapsstijl in hoge mate te danken aan de Zochers. Ze kregen in heel Nederland opdrachten. Ze legden behalve parken ook begraafplaatsen aan, zoals bijvoorbeeld Zorgvlied te Amstelveen. In Zuid-Holland ontwierpen zij 45 buitenplaatsparken, 14 stadsparken (zoals de Koekamp in Den Haag), vier villaparken (waaronder het Haagse Van Stolkpark) en één dierentuin (de voorganger van Blijdorp te Rotterdam).

GEBOUWEN VAN ZOCHER

> J.D. Zochoer jr. was ook actief als architect. Zijn gebouwen en bruggen maakten deel uit van het totale ontwerp. Op Duivenvoorde, De Paauw en Vreugd en Rust is dat goed te zien.

VREDENOORD

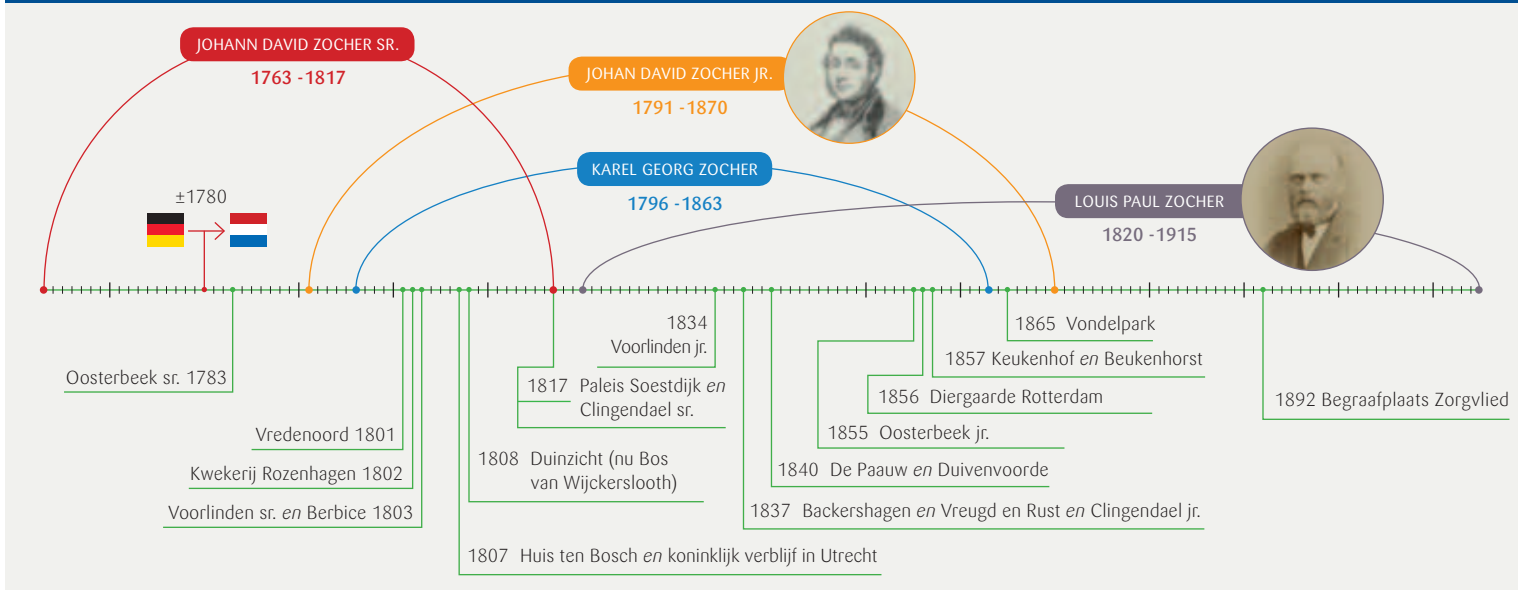

ONTWERP PORTIERSWONING DE PAAUW, J.D. ZOCHER JR., CA. 1840

PORTIERSWONING DE PAAUW NU

DE ZOCHERS, VAN VADER OP ZOON

Hoe de Zochers hun parken ontwierpen

De Zochers wilden mooie parken maken die natuurlijk oogden. Ze wilden een ideaal landschap maken. Als de Zochers een nieuwe parkaanleg bedachten op de plek van een bestaand park dan namen zij soms bestaande elementen in hun ontwerp op, zoals een laan. Van bestaande hoogteverschillen in het landschap maakten ze nieuwe heuvels. Zand dat bij het graven van een vijverpartij vrijkwam, gebruikten ze voor het opwerpen van een heuveltje.

WAT IS LANDSCHAPSSTIJL?

Een park in landschapsstijl lijkt op een natuurlijk landschap met gebogen lijnen en aantrekkelijke doorzichten. Een vijver stelt een meertje of een beek voor. Bomen en struiken zorgen voor een fraaie afwisseling van kleuren. De paden slingeren door het park alsof ze er altijd al hebben gelegen. De hand van de mens lijkt afwezig. In werkelijkheid heeft de ontwerper over alles nagedacht. Het resultaat is altijd schilderachtig.

Deze tuinstijl kwam na 1750 in de mode en bleef tot ver in de 19de eeuw populair. Zocher sr. werkte in de vroege landschapsstijl (populair van 1750-1815). Hij wilde met kleine elementen zijn ideale landschap maken. De sfeer in zijn parken is besloten. Zocher jr. werkte in de late landschapsstijl (gangbaar van 1815-1870). Deze stijl legt de nadruk juist op een weids landschap met vergezichten en open ruimten.

KEUKENHOF

< Door J.D. Zocher jr. en zijn zoon L.P. is in 1857 voor Kasteel Keukenhof een ontwerp gemaakt.

De hoofdingrediënten

De Zochers richten vrijwel al hun aandacht op de hoofdlijnen van een park. De vijver, de bomen, de heesters en de paden zijn hun hoofdingrediënten. De belangrijkste kenmerken van een Zocherpark zijn de slingerende vorm van de waterpartijen en paden en de soorten en locatie van bomen en heesters.

Het huis vormt het hoofdmoment in een park. Het is vanuit allerlei plekken in het park goed zichtbaar. Andere gebouwen, zoals dienstgebouwen en boerderijen, maar ook tuinen en moestuinen verbergen de Zochers juist achter groen. Met de beplanting van bloemperken bemoeien de Zochers zich meestal niet. Dit laten ze aan de tuinbaas en de eigenaar zelf over.

WEIDE EN GAZON

> Voorlinden te Wassenaar op een prent van P.J. Lutgers uit 1856. Zocher jr. laat voor het huis een grote weide voor grazend vee aanleggen. Zo is het huis goed zichtbaar. De weide en het gazon voor het huis lijken in elkaar over te vloeien. Toch zijn weide en gazon gescheiden; in dit geval door een vijver. Vlak voor het dienstgebouw (links) is een grote heesterpartij geplant. Deze heesters zorgen ervoor dat dit bijgebouw vanuit het huis grotendeels uit het zicht is.

Zocherparken kleuren de landgoederenzone groen

Bomen en heesters

Bomen en heesters bepalen in hoge mate het bijzondere karakter van de Zocherparken. Door met soorten te werken die verschillen in kleur, vorm en grootte, ontstaat een parkbeeld dat in ieder seizoen kleurrijk en interessant is. De Zochers kweken de bomen en de heesters op hun eigen kwekerij Rozenhagen in Haarlem. Daaronder zijn veel nieuwe en zeldzame soorten die recent uit verre landen waren geïmporteerd. Ook ontstaan er in de 19de eeuw nieuwe variaties door het enten van bomen, zoals de bruine beuk.

Zocher senior versus Zocher junior

Natuurlijk zijn er ook verschillen tussen de Zochers. Zo ontwierp Zocher sr. strak gebogen slingerpaden die hij met een passer intekende. Zocher jr. koos voor een vrijere vormgeving van wandelpaden met lange, vloeiende lijnen. De nadruk ligt op een interessant beloop met fraaie uitzichten over een vijver of een vergezicht naar een markant punt. Een ander verschil zijn de open velden. Bij Zocher sr. hebben ze vooral een sierfunctie, terwijl er bij jr. vee en herten grazen om een romantisch, landelijk beeld op te roepen.

< v J.D. Zocher sr.'s ontwerp voor het Haagsche Bos met strakke, rond vormgeven paden.

> v De vrijere vormgeving van wandelpaden van J.D. Zocher jr. voor Kasteel Keukenhof.

BRUINE BEUK VAN BACKERSHAGEN

J.D. ZOCHER SR., ONTWERP VOOR HAAGSCHE BOS, 1809

J.D. ZOCHER JR., ONTWERP VOOR KASTEEL KEUKENHOF, 1857

Beheer van Zocherparken

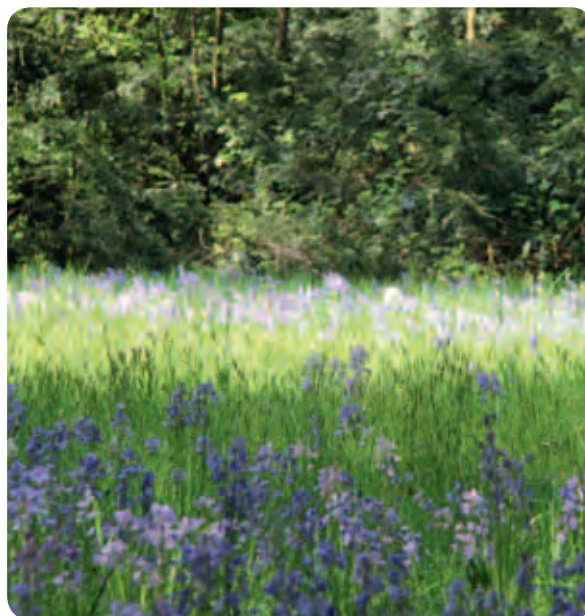
De oudste Zocherparken ontstonden meer dan 200 jaar geleden. Veel parken zijn sindsdien dichtgegroeid. Sterke soorten zijn gaan overheersen. De onderbegroeiing met heesters en struiken is meestal verdwenen. Hierdoor is de rijkdom in soorten sterk afgenomen. Laanbomen en gebouwde elementen zijn op veel plekken verdwenen. De oorspronkelijke, strakke oeverbelijning van de waterpartijen is vervaagd.

Handreiking

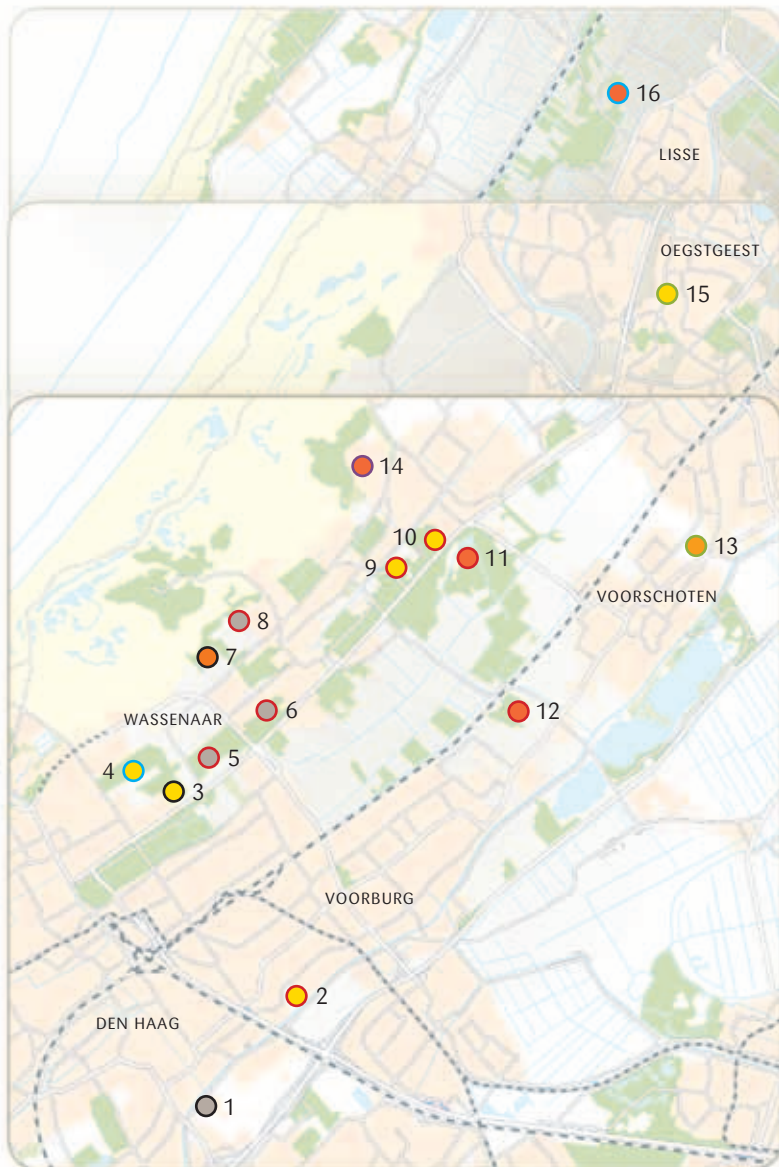
De meeste Zocherparken zijn als rijksmonument beschermd. Bij een goed beheer kunnen deze groene monumenten nog lang blijven voortbestaan. Om te weten hoe de parken het beste beheerd kunnen worden, is het belangrijk te weten hoe het oorspronkelijke ontwerp eruit zag en wat daarvan over is. Hiernaar is in de Landgoederenzone Zuid-Holland onderzoek gedaan. Er is een handreiking opgesteld die eigenaren en beheerders helpt bij het onderhoud en beheer van hun Zocherpark. Zie voor de handreiking: www.zocherparken.nl

NIET TE VAAK MAAIEN

> Wij zijn nu gewend aan strakke gazons, maar vroeger werden grasvelden slechts een paar keer per jaar gemaaid. Dat zorgde voor veel weidebloemen en bolgewassen. Maai een park in landschapstijl daarom niet te vaak. Zo komt het beeld van de 19de eeuw weer terug. Dit bloemrijke grasland trekt meer soorten dieren aan.

16 Zocherparken in de Zuid-Hollandse landgoederenzone

- Vredenoord**
Jan Thijssenweg 13
2495 AH Den Haag
- Vreugd en Rust**
Oosteinde 14
2271 EH Voorburg
- Oosterbeek**
(bij) Park Oosterbeek 2
2244 VI Wassenaar
- Clingendael**
Clingendael 7
2244 VH Wassenaar
- Duindigt**
Duindigt 1
2244 BR Wassenaar
- Beukenhorst**
Zijdeweg 47
2244 BE Wassenaar
- Voorlinden**
Buurtweg 90
2244 AG Wassenaar
www.voorlinden.nl
- Blanckenburg**
Buurtweg 38
2244 AE Wassenaar
- Backershagen**
(Bij) Backershagenlaan 34
2243 AD Wassenaar
- De Paauw**
Raadhuislaan 22
2242 CP Wassenaar
- Raaphorst**
Raaphorst 2
2245 BA Wassenaar
- Duivenvoorde**
Laan van Duivenvoorde 4
2252 AK Voorschoten
www.kasteelduivenvoorde.nl
- Berbice**
Leidseweg 221
2253 AE Voorschoten
www.buitenplaatsberbice.nl
- Duinrell**
Duinrell 1
2242 JP Wassenaar
www.duinrell.nl
- Bos van Wijckerslooth**
(voorheen Duinzicht)
(bij) Rhijngesteerstraatweg 38a
2341 BV Oegstgeest
- Kasteel Keukenhof**
Keukenhof 1
2161 AN Lisse
www.kasteelkeukenhof.nl

- Gratis toegankelijk park
- Toegankelijk tegen betaling
- Niet toegankelijk
- Senior
- Junior
- Senior + junior
- Junior + Louis Paul
- Senior + junior + Louis Paul

Maak kennis met romantische parken uit de 19de eeuw

Oosterbeek, Wassenaar

Oosterbeek is een 17de-eeuwse buitenplaats. Zocher sr. verandert rond 1783 het bestaande, geometrische park in een park in landschapsstijl. Hij behoudt de rechte toegangslaan en de 17de-eeuwse moestuin.

De rechte watergang in de hoofdas van het huis, een grand canal, krijgt een slingervorm met een eilandje. Verder komen er nieuwe elementen zoals een bosbeek, heuveltjes, slingerlanen en grasveldjes. Veel bomen die hij laat planten, waaronder een treurbeuk, gewone beuk en een eikenlaan, staan er nog. Rond 1855 werkt Zocher jr. aan het park van Oosterbeek. De toenmalige eigenaar was ook eigenaar van het aangrenzende Clingendael. Hij laat een verbindingslaan tussen de twee buitens aanleggen. Zocher jr. ontwerpt voor hem een nieuwe tuinmanswoning.

CLINGENDAEL, WASSENAAR

^ Drie generaties Zocher (sr., jr. en L.P.) hebben aan het park van Clingendael gewerkt. Ook andere beroemde tuinarchitecten zijn hier aan het werk geweest, zoals C.E.A. Petzold en L.A. Springer. Ook al is de oever van de vijver niet meer zo strak, toch is de Zocher-stijl nog herkenbaar.

Vredenoord, Den Haag

Vredenoord is een 18de-eeuwse buitenplaats aan de Vliet in Den Haag. Het park achter het huis was tot 1801 in geometrische stijl aangelegd. J.D. Zocher sr. veranderde het park in een vroeg landschapspark. Zocher jr. voegde later een weide en een nieuwe wandelroute toe. Rond het huis is in de 20ste eeuw een nieuwe tuinaanleg gekomen naar ontwerp van Peter Verhoeff van Stichting in Arcadië. Hij tekende ook het herstelplan van de Zocher-aanleg op het achterterrein. Hierbij is de stijl van de Zochers goed herkenbaar gebleven. De vijverpartij, de slingerende paden, glooiingen en fraaie zichtlijnen bepalen nog steeds het karakter van het park.

WATER

> Water is van grote betekenis in de Zocherparken. De spiegelingen in het water zijn belangrijk, net als de scherpe overgang tussen de vijver en de oever. Deze foto van het park van Vredenoord laat zien hoe het hoort.
< De contouren van de waterpartij in het park Vredenoord.

OOSTERBEEK ROND 1854

^ De afwisseling tussen open gazon, boomgroepen en slingerende, strakke oeverlijnen van de vijver zijn typerend voor Zocher sr. Ook de glooiende oevers zijn kenmerkend. De bekende tekenaar en etser P.J. Lutgers maakte rond 1854 deze illustratie van Oosterbeek.

OOSTERBEEK 170 JAAR LATER

^ De strakke lijnen van de oevers van de vijver zijn hersteld. De kleuren en de vormen van de treurbeuk en de bruine beuk spelen een belangrijke rol in het schilderachtige karakter van het park, net als de spiegeling van de bomen in de vijver.

Berbice, Voorschoten

Het park van Berbice behoort tot de oudste en meest waardevolle parkbossen van Voorschoten. Sinds de 17de eeuw hebben opeenvolgende eigenaren het park naar hun eigen smaak en de mode van hun tijd aangepast. In 1803 krijgt Zocher sr. opdracht om het park te moderniseren in landschapsstijl. Hij maakt een aanleg met een zichtas door het park en een vijverpartij. Er is ook een groot parkbos. Het huidige park is een restant van een veel grotere Zocher-aanleg. Het centrale deel van het park met de zichtas op het huis is bewaard gebleven, net als de slingerivier en het heuvelachtige landschap eromheen. In de vijver ligt een eiland, een typerend element voor een Zocherpark. Het park staat vol met bolgewassen, zogenaamde stinzenplanten. Deze planten horen thuis op een buitenplaats. Er zijn bosanemonen, gele anemonen, vingerhelmbloemen en zeer veel krokussen. Daar tussendoor staan groepen narcissen en Spaanse hyacinten. In het gras langs de vijver groeit de gevlekte rietorchis.

SLINGERVIJVER OP BERBICE

DE HORSTEN, WASSENAAR

>> Op de Horsten (Raaphorst, Ter Horst en Eikenhorst) is de hand van Zocher jr. zichtbaar: een slingerend pad voert langs open weiden, vrijstaande bomen, boomgroepen en bosjes. De overgang tussen gras en beplanting is strak, net als de overgang tussen het gras en het pad. De foto's zijn vanaf de Seringenberg genomen.

VOORLINDEN, WASSENAAR

> Het park van Voorlinden is rond 1803 naar ontwerp van Zocher sr. aangelegd. Zocher jr. past de aanleg omstreeks 1834 aan. Hij neemt gelijk het naastgelegen Blanckenburg mee in de aanpassingen. Een belangrijk element in het park is de grote vijverpartij. In 1913 worden huis en tuin vernieuwd door Leonard Springer. De vijver wordt hierbij gewijzigd. Voor de bouw van het Museum Voorlinden zijn opnieuw aanpassingen gedaan in de parkaanleg en de vijverpartij.

VOORLINDEN IN 2013

DE HORSTEN IN 1872

DE HORSTEN NU

Vreugd en Rust, Voorburg

Aan de Vliet in Voorburg ligt sinds 1685 de buitenplaats Vreugd en Rust. Aan het einde van de 18de eeuw huwt de eigenaar het rijkste meisje van Holland en breekt er een bloeiperiode voor het buiten aan. Het park wordt uitgebreid en aangelegd in vroege landschapsstijl. Rond 1837 is het weer tijd voor iets nieuws. Zocher jr. past het park aan: eerst aan de ene kant van de weg. Rond 1852 aan de andere kant. Daar komt een hertenkamp met een vijver. Zochers sfeer is goed bewaard gebleven in de vloeiend gebogen waterpartijen en de rijkdom aan boomsoorten.

HERTENKAMP VREUGD EN RUST ROND 1854

ORANJERIE

< Zocher jr. heeft de oranjerie van Vreugd en Rust ontworpen. Tegenwoordig is er een brasserie in gevestigd.

HERTENKAMP

> Zocher jr. had een voorliefde voor hertenkampen. Het hertenhuis, in het midden van de prent van P.J. Lutgers uit 1854 (rechtsboven), heeft hij zelf ontworpen. Het bestaat niet meer. De herten hebben een nieuw huis gekregen.

HERTENKAMP VREUGD EN RUST NU

Backershagen, Wassenaar

Het echtpaar Backer-van der Hagen geeft de 17de-eeuwse buitenplaats Backershagen in Wassenaar rond 1723 zijn naam. Rond 1780 wordt het park aangelegd in de vroege landschapsstijl. Het park was toen, en nu nog, een van de meest bijzondere voorbeelden van deze stijl. Vooral het heuvellandschap met een grot en een tuinkoepel vallen op. Toch willen de eigenaren rond 1837 opnieuw meedoen met de nieuwste tuinmode. Het park vinden ze 'ouderwets' en 'barok'. Daarom vragen ze Zocher jr. om het park te moderniseren. De rechte oprijlaan vervangt hij door een slingerende toegangsreef. Vanaf het inrijhek maakt hij een weids zicht naar het huis. Vanuit het huis wordt de zichtlijn naar Raaphorst versterkt. Als Frederik prins der Nederlanden een paar jaar later, in 1846, eigenaar wordt, laat hij weinig veranderen. Wel neemt hij het park op in zijn rondweg over zijn bezittingen.

ZICHTLIJN

> Backershagen op een foto uit 1872. Het grote grasveld met bomen erlangs begeleidt de blik van de parkbezoeker naar het huis. Het in 1974 afgebrande huis werd in 1987 vervangen door een appartementencomplex.

BACKERSHAGEN IN 1872

BACKERSHAGEN NU

De Paauw, Wassenaar

In 1838 koopt Frederik prins der Nederlanden de 17de-eeuwse buitenplaats De Paauw in Wassenaar. In 1840 laat hij Zocher jr. het huis verbouwen. Het park wordt in de late landschapsstijl aangepast. De vijver wordt vergroot. Omstreeks 1855 trekt Frederik architect Wentzel en landschapsarchitect Petzold aan. Zij gaan door waar Zocher gebleven is. De vijver achter De Paauw en verschillende paden en bomen uit de tijd van Zocher jr. zijn nog aanwezig.

ZICHTLIJNEN

> Het park van De Paauw met zicht op het huis vanaf de Rijksstraatweg (boven) en de vijver (onder). Deze zichtlijnen zijn belangrijke elementen van het ontwerp.

OUDE BEUK

< Een monumentale beuk bij de vijver van De Paauw.

Duivenvoorde, Voorschoten

Het park rond het middeleeuwse kasteel Duivenvoorde onderging rond 1840 een grote verandering. Het jonge echtpaar Steengracht- Van Neukirchen vroeg de bekendste landschapsarchitect van hun tijd, Zocher jr., voor een nieuw ontwerp in landschapsstijl. De bestaande vijvers van het park gebruikte hij om een nieuwe slingervijver met een beek te vormen. Hij legde een mooie wandelroute aan met bruggen over de vijver. Deze bruggen ontwierp hij zelf. Ze zijn er nog steeds.

Het land rond Duivenvoorde was en bleef vlak. De hoogteverschillen die Zocher meestal maakte, ontbreken. De afwisseling van vergezichten en gesloten boomgroepen vond hij blijkbaar al verrassend genoeg. Het park is rond 2015 veranderd volgens een plan van landschapsarchitect Michael van Gessel. Hij voegde paden en nieuwe bruggen toe. Er kwam ook een nieuwe bosvijver.

VLOTBRUG

> De vlotbrug met ijzeren leuning van Zocher jr. op Duivenvoorde.

DUIVENVOORDE IN 1918

DUIVENVOORDE NU

DUIVENVOORDE

Meer informatie

www.zocherparken.nl
www.landgoedenbuitenplaats-zh.nl
www.geschiedenisvanzuidholland.nl

LandGOEDwandelen

De mooiste wandelroutes langs landgoederen en buitenplaatsen van de Landgoederenzone Zuid-Holland vindt u op www.landgoedwandelen.nl

Colofon

Uitgave: Erfgoedhuis Zuid-Holland, april 2017. Tekst: TasT, Marina Laméris. Redactie: Els Fischer, Carla Scheffer en Onno Helleman. Fotografie: Maartje Bos, Michel Mees, Roel van Norel, Peter Verhooff, Scala architecten. Vormgeving: DeLeeuwOntwerper(s), Victor de Leeuw. Druk: Drukkerij Opmeer, Den Haag.

Deze brochure is tot stand gekomen dankzij bijdragen van de provincie Zuid-Holland, het Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid-Holland, het Stimuleringsfonds voor Creatieve Industrie en de gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar. De brochure is gebaseerd op het onderzoeksrapport *Zogher, de fameuse aanlegger. Kwaliteitsimpuls Zocherparken in de Landgoederenzone Zuid-Holland. Handreiking bij het beheer en herstel* (Korneel Aschman en Stichting In Arcadië, december 2016). Archiven en collecties: Erfgoed Leiden en omstreken, Gemeentearchief Wassenaar, Noord-Hollands archief, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Rijksmuseum Amsterdam. Wij danken alle eigenaren van de Zocherparken voor hun medewerking. Foto voorzijde: Park Oosterbeek.

ERFGOEDHUIS-ZH

stimulerings
fonds
creatieve
industrie

